

תשפ"ב

נושמים שמיטה

20 מערכי שיעור שיקרבו את חוויות השמיטה אל הכיתה שלכם

אסתר רוזנטל

לשומרה
טבע • חוויה • ידע • מודעות

מערך: טו' בשבט - כי האדם עץ השדה

מטרות

- הסבר מהות התאריך לעניין מעשרות ועורלה.
- יצירת הקבלה בין עץ השדה לאדם.
- פעילויות חקר ויצירה בעקבות עולם הצומח.

התקופה בה נמסר השיעור: חודש שבט.

משך הפעילות: 90 דקות.

מיקום הפעילות: תחילתה בכיתה, המשך בגינה.

מליאה

כיתה פעילות

10 דקות

פתיחה

פזרו על שולחן מרכזי תמונות של עצים מסוגים שונים, **בקשו** מן התלמידים לבחור כל אחד תמונה של עץ שהוא אוהב. (בגיל גדול יותר - ניתן להגדיר "עץ שמתאים לאישיות שלך"). לאחר שכל אחד לוקח תמונה ומתיישב חזרה במקום. **שאלו** את התלמידים מה גרם להם לבחור דווקא את התמונה שלהם.

הגיעו איתם **למסקנה כי יש דמיון בין העצים לבין בני האדם, וכי נהוג להשוות בין האדם לבין העץ.**

שאלו - מדוע אנו דנים בנושא הזה דווקא היום? נכון, מכיוון שבחודש שבט חל טו' בשבט - ר"ה לאילנות.

היום נלמד על הקשר ההדוק בין האדם לעץ השדה.

מליאה

כיתה פעילות

20 דקות

הסבירו בתחילה את משמעותו של טו' בשבט. מבחינה הלכתית טו' בשבט הינו ר"ה לאילנות לגבי אופנים מסוימים בהלכות עורלה.

גם לגבי מעשרות, מתחלק הזמן לפני טו' בשבט ולאחריו. ונקבע איזה סוג המעשר - שני או עני. הדגישו כי עניין מעשרות לא מתקיים בשמיטה, אך עורלה בפירוש נוהגת גם בשנת השמיטה.

שאלו מה מיוחד ביום זה? וכיצד הוא מוגדר במשנה במסכת ר"ה? **ראש השנה לאילן.**

יש הרבה במשותף במהלך החיים שלבני האדם ושל העצים: שניהם דורשים בתחילת דרכם טיפול והאכלה: העץ הצעיר רגיש וזקוק לתמיכה וכן התינוק. שניהם צומחים עד לבגרותם, לשניהם יש שורש, שורש העץ הוא ממשי, תקוע באדמה, שורש האדם הוא הקשר שלו למקום שבו נולד, למשפחתו ולתרבותו. גם לעץ וגם לאדם יש פרות.

גם ב"אופי" וב"התנהגות" אפשר למצוא הקבלה בין העץ לבין האדם: יש עצים הזקוקים להשקיה מרובה ויש אנשים שתמיד דורשים עוד ועוד; יש עצים הזקוקים למעט מים ויש אנשים המסתפקים במועט; יש עצים דוקרניים ויש אנשים פוגעים; יש עצים הנותנים פרות טובים ורבים, ויש אנשים טוב לב התורמים לסביבה ולזולת.

הזמינו את התלמידים לצאת איתכם לגינה ולנסות **ליצור הקבלה** בין צמחים, עצים, פרחים, ירקות וכדומה שהם מוצאים לבין בני האדם מבחינת גיל ושלב בחיים, מבחינת תכונות אופי, מבחינת מראה.

ניתן גם לחלק מראש לכל תלמיד פתקית קטנה ובה כתוב את המאפיין שעליו למצוא, וליצור את ההשוואה. כדוגמת: תינוק, גיל הנעורים, עדין, עליז, מאוכזב, רב תחומי, מבוגר, שליו, רגזן וכו'.

הסבירו לתלמידים כי צמח קטן אינו בהכרח יהיה תינוק, מה שקובע הוא מס' העלים שיש לצמח. אם יש לו שני עלים ראשונים הוא נחשב לצמח תינוק, יותר הוא כבר מתקדם להתבגרות.

מקובל שגם גיל של עצים ניתן לבדוק לפי מספר העיגולים שבגזע, כל עיגול מעיד על שנת חיים נוספת של העץ.

הערה למורה: זו הזדמנות לכם כמורים לכוון את התוכן המתאים והחשוב לתרומה לאישיות התלמיד.

צאו עם התלמידים לגינה, (אם אין ברשותכם גינה מספיק גדולה ומגוונת, מומלץ לצאת למרחב הציבורי, למקום ירוק ופורח - בדקו האם יציאה כזו מצריכה אישור בטחוני).

התלמידים יבצעו את משימת ההתאמה בין הפרמטרים שקיבלו לבין עולם הצומח,

כל תלמיד יעמוד בתורו, ויסביר את ההקבלה שיצר. **ניתן לפתח דיון** האם יש צמחים שחיים בקבוצות, ויש כאלה שמתרחקים מן החברה? האם בתקופות שונות הצמח נראה אחרת ומרגיש אחרת?

הוכיחו עד כמה צמח יכול להיות קשוב ורגיש לדברים שנאמרים לו ממש כמו בני האדם:

ספרו לתלמידים על הניסוי שנערך על שתי אדניות, שוות בגודלן, צורתן ותוכנן, אך כל כך שונות בצמיחתן. התוצאה הסופית של הניסוי הייתה אדנית אחת פורחת - פרחים סגולים וורודים נשפכו ממנה, ובשנייה נראה שמדובר באותם פרחים אך כאילו עצרו את צמיחתם.

אתגרו את התלמידים לחשוב - מה גרם לשוני הזה בצמיחה.

התלמידים ינסו את כוחם "לא השקו את האדנית", "אולי היא הייתה בשמש הקופחת", "אולי לא זיבלו",

ספרו לתלמידים כי האדניות נקנו באותו יום, שתיהן הונחו על אותו אדן חלון גדול, שתיהן קיבלו את אותו דישון ואותה כמות מים באותם זמנים.

מה אם כן גרם לשוני הגדול - **אדנית הפורחת קיבלה עם כל השקיה מילים טובות, מחמאות, שבחים ועידוד, ואילו לאדנית הנבולה שפכו מים בכעס, דיברו אליה בנוקשות ואפילו בעלבון...**

הקריאו לתלמידים את השיר

איך זה להיות עץ? 🌴 🌳 🌲

דתיה בן-דור

פעם שאלתי עץ:

עץ, איך זה להיות עץ?

אתה בודאי מתלוצץ

אמר העץ.

לא ולא, אמרתי.

ברצינות גמורה.

זה טוב או רע?

רע?! - תמה העץ. - מדוע?

ולא אכפת לך שאתה תקוע כל השבוע?

אינני תקוע.

אני הרי נטוע.

ולא מתחשק לך לפעמים

ללכת לבקר חברים,

או לראות מה נשמע במקומות אחרים

אין לי כל צורך לנוד ולנוע.

צפורים מזמרות לי באופן קבוע,

פרפרים לי נושקים,

מלטפת הרוח,
בלילה אני מאזין לדממה
ושומע
איך נושמת האדמה,
איך פירות מבשילים,
איך יורדים הטללים.
ובתוך ענפי ישנים גוזלים
ואני שומר על שנתם.
אני אוהב אותך עץ - אמרתי
והלכתי אל גני
ונטעתי לי עץ
מול חלוני.

הזמינו אותם לנסות לחקור איך זה להיות עץ, איך זה להיות צמח או פרח, מה אנו יכולים
לדעת על חיי עולם הצומח.

כל תלמיד יבחר לעצמו לאיזה צמח להכין תעודת זהות.

הכינו כרטיסים עם פרמטרים למילוי ע"י התלמידים. כמובן שהתלמידים יצטרכו הכוונה
למלא את התוכן:

איך קוראים לי?

מי הם קרובי המשפחה שלי?

איך אני נראה?

מה מברכים עלי?

איזה מצוות קשורות אלי?

מה הטעם שלי? מה אני עושה במטבח?

תלו את הכרטיסיות המוכנות על לוח הקיר בכיתה.

פעילות שטח
בנושא

הכנת משחק רביעיות:

ניתן גם לבחור ארבעה פרמטרים חשובים ולהכין לכל ירק או צמח רביעיית כרטיסים. שכפלו כמספר התלמידים, והרי להם משחק רביעיות מעשיר ומחכים לקראת טו' בשבט.

מליאה

פעילות
חוץ

20 דקות

סיום

יצירה מן העץ

חלקים שנשרו מן העצים יכולים להיות מקור מצוין לעבודות יצירה למיניהן. לדוגמא:

- איסוף אצטרובלים ויצירת יצירות שונות בעזרתם.
- יצירת הדפסים מעלים או מקליפות עצים - אוספים עלים, קליפות, תרמילים וחלקים אחרים שנשרו מן העץ ויוצרים אתם הדפסים או קולאז'ים מעניינים מתקבל מעין הדפס.
- מניחים נייר שקוף על גזע מחוספס של עץ או על עלים ועוברים עליו בעזרת עיפרון או צבע.

הפקה:

עמותת לשומרה

לרכישת החוברת המלאה:

לשומרה מכירה

leshomram@gmail.com